

2

Vol. 15
Summer 2023

Research Paper

Received:
05 January 2023
Revised:
31 January 2023
Accepted:
11 May 2023
Published:
30 May 2023
P.P: 91-115

ISSN: 2008-3564
E-ISSN: 2645-5285

The Approach of the leadership of the Islamic Republic in facing Political-social Crises

Abolfazl Amiri¹

Abstract

Political/cultural crises are very important issues that sometimes make the Islamic Republic of Iran face a challenge. Re-reading the approach of America in the last forty-four years and how these threats were managed by the leadership of the Islamic system, it is worth pondering and analyzing how the measures and policies of the religious leader and the leadership have been that the enemy has failed in all fields and had to retreat. Has it settled? Therefore, the aim of this article was to investigate the social-political history of Imam Khomeini (RA) and Imam Khamenei in the management of political and social crises, which was done by using descriptive and analytical method. The findings of the article show that leadership by using the five process of crisis management including recognition, estimation, prevention, confrontation and reconstruction of crisis areas and using the components of divine motivation and unity, empowering and guiding the flow of pure Islam and spreading values. , collective insight, paying attention to the approach of resistance economy and self-sufficiency and service to the people can increase political legitimacy and increase public trust and social cohesion and make the Islamic system efficient and on the other hand it is concluded that the wise management of the leadership is a big part It is one of the soft power of the Islamic Republic, and explaining this capability and the practical requirement of the leadership's orders can further insure the Islamic Republic system against the threats and crises ahead.

Keywords: leadership; Crisis Management; Islamic Republic of Iran; Political Crisis; social.

Corresponding Author: Assistant Professor, Imam Hossein University, Tehran, Iran.
amiri.abolfazl@yahoo.com

Cite this Paper: Amiri, A (2023). The Approach of the leadership of the Islamic Republic in facing Political-social Crises. *Crisis Management and Emergency Situations*, 15(2), 91–115.

۲

سال پانزدهم
تابستان ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۲۴
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۲/۱۰
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۰۲
تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۵/۰۸
صص: ۹۱-۱۱۵

شابا چاپی: ۲۰۰۸-۳۵۶۴
الکترونیکی: ۲۶۴۵-۵۲۸۵

رویکرد رهبری جمهوری اسلامی در مواجهه با بحران های سیاسی - اجتماعی

ابوالفضل امیری^۱

چکیده

بحران های سیاسی / فرهنگی از مسائلی بسیار مهمی است که گاه بیگانه نظام جمهوری اسلامی را با چالش روبرو ساخته است. بازخوانی رویکرد آمریکا در چهل و چهار سال گذشته و نحوه ی مدیریت این تهدید ها از ناحیه رهبری نظام اسلامی ، قابل تامل و واکاوی است که تدابیر و سیاست های ولی فقیه و رهبری چگونه بوده است که دشمن در عموم عرصه ها ناکام و ناچار به عقب نشینی شده است؟ بنابراین هدف این مقاله بررسی سیره سیاسی - اجتماعی امام خمینی (ره) و امام خامنه ای در مدیریت بحران های سیاسی اجتماعی بوده است که با بهره گیری از روش توصیفی تحلیلی انجام پذیرفته است. یافته های مقاله گویای این است که رهبری با بهره گیری از فرایند پنج گانه مدیریت بحران شامل شناخت ، برآورد ، پیشگیری ، مقابله و بازسازی عرصه های بحران و استفاده از مولفه های انگیزه الهی و وحدت ، توانمند سازی و هدایت جریان اسلام ناب و اشاعه ارزشها ، بصیرت جمعی ، توجه به رویکرد اقتصاد مقاومتی و خود کفایی و خدمت به مردم می توان مشروعیت سیاسی را افزایش داد و اعتماد عمومی و انسجام اجتماعی را بالا برد و نظام اسلامی را کارآمد ساخت و از طرفی نتیجه گیری می شود که مدیریت حکیمانه رهبری بخش بزرگی از قدرت نرم جمهوری اسلامی است و تبیین این توانمندی و الزام عملی به دستورات رهبری می تواند کماکان نظام جمهوری اسلامی را در برابر تهدیدها و بحران های پیش رو بیمه سازد.

کلیدواژه ها: رهبری، مدیریت بحران ، جمهوری اسلامی ایران، بحران سیاسی، اجتماعی.

Amiri.abolfazl@yahoo.com

۱. استادیار، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران.

استناد: امیری، ابوالفضل. (۱۴۰۲). رویکرد رهبری جمهوری اسلامی در مواجهه با بحران های سیاسی - اجتماعی. فصلنامه مدیریت بحران و وضعیت های اضطراری، ۱۵(۲)، ۹۱-۱۱۵.

مقدمه و بیان مسئله

انقلاب اسلامی حرکت نوینی را در عرصه معادلات سیاسی جهان و منطقه رقم زد و دین را لازمه حکومت و سیاستمداری برشمرد، آنگونه که منافع کشورهای استکباری با تهدید مواجه گردید. ایجاد بحران‌ها و چالش متعدد نتیجه رویکرد اسلام سیاسی و انقلابی ایران و رهبری فرزانه آن بوده است. استکبار جهانی از سال ۱۳۵۸ بیم این را دارند که ایران الگوی سایر کشورهای اسلامی، حتی غربی شود و موج انقلاب دینی، منطقه و جهان فراگیرد. لذا با برنامه ریزی‌های متعدد از قبیل کودتای نظامی، سازماندهی جریان‌های برانداز، جاسوسی، تحمیل جنگ ۸ ساله، تحریم اقتصادی و دیپلماسی سیاسی و جنگ رسانه‌ای تلاش نموده جمهوری اسلامی را با چالش و بحران مختلفی روبرو سازد، از سال ۲۰۰۶ رویکرد آمریکا روی راهبرد مهار و براندازی نرم متمرکز گردید. اوج این تهدیدها پس از دفاع مقدس، در انتخابات دهم ریاست جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۸ اتفاق افتاد، که با کارگیری اپوزیسیون و عناصر پیاده نظام غرب آشوب و فتنه‌ای بزرگ ایجاد گردید، و با القای ناکارآمدی حکومت دینی، مشروعیت نظام سیاسی را کاهش دادند و به شکاف بین مردم و حکومت دامن زدند و مشکلاتی را در سطح داخلی و بین‌المللی برای جمهوری اسلامی فراهم آوردند. چالش‌های پس از انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۸۸ مایه‌ی اختلال در امنیت جامعه گردید. رسانه‌های غرب هم با بزرگ‌نمایی مشکلات، ضمن ایجاد یاس و تردید در افکار عمومی جامعه ایران، اعتبار و وجهه بین‌المللی جمهوری اسلامی را با چالش مواجه نمودند. برخورداری کشور از ظرفیت‌ها و مولفه‌های قدرت نرم، بویژه رهبری فرزانه باعث مدیریت تهدیدها و بحران‌های سیاسی اجتماعی در طول عمر بابرکت انقلاب اسلامی گردید. در این مقاله به بخشی از رویکرد‌های رهبری نظام اسلامی در مواجهه با بحران‌های سیاسی و مولفه‌های قدرتی نظام مقدس جمهوری اسلامی اشاره می‌شود.

تعاریف و ادبیات نظری

تعریف مدیریت بحران:

مدیریت بحران همانند مفهوم بحران دارای گستره وسیعی است؛ به بیان مک کارتی هدف اصلی مدیریت بحران، دستیابی به راه‌حلی معقول برای برطرف کردن شرایط غیرعادی به گونه‌ای است که منافع و ارزشهای اساسی، حفظ و تأمین گردند. این هدف دربرگیرنده سیاست جاری بوده و از طریق فرایندهای اجبار و انطباق پی‌گیری می‌شود تا در نهایت به گرفتن بیشترین امتیازات ممکن از دشمن بیانجامد و موقعیت و جایگاه خودی تا حد امکان بدون هرگونه تزلزل حفظ گردد (مک کارتی، ۱۹۸۰؛ به نقل از بختیاری).

در تعریفی دیگر مدیریت بحران تلاشی سیستماتیک برای تشخیص و شناسایی بحران‌های ممکن و بدنبال آن انجام یکسری اقدامات برای جلوگیری از آن می‌باشد (هانس، ۱۹۹۷؛ ص ۶۰۵). در ادبیات سیاسی، مدیریت بحران به دو معنی متفاوت مورد بحث قرار گرفته است؛ یکی بر رفتار شرکت‌کنندگان و شناسایی سازوکارهایی که دولتها برای رویارویی با فشار به کار می‌گیرند، اشاره دارد و دیگر مربوط به رفتار میانجی‌گران، بویژه قدرتهای بزرگ و سازمانهای بین‌المللی برای جلوگیری از بالا گرفتن بحران و یا کاهش شتاب بحران در بیان دولتهای درگیر است (بختیاری، ۱۳۸۴؛ ص ۴۸).

روزنتال و همکارانش^۱ در مقدمه کتاب خود با نام «مقابله با بحران‌ها، مدیریت بلایا، شورش‌ها و تروریسم»^۲ بحران را اینگونه تعریف کرده‌اند: «تهدیدی جدی نسبت به ساخت‌های زیربنایی و یا ارزش‌ها و هنجارهای بنیادین یک سیستم، که تحت محدودیت زمان و شرایط عدم قطعیت شدید، اتخاذ تصمیمات حیاتی را الزامی می‌سازد». (روزنتال و همکاران، ۱۳۸۱، ص ۱۳۵).

دانشمندان بر این موضوع اتفاق نظر دارند که در هنگام بحران مدیران پیشرو تلاش می‌کنند تا با بهره‌گیری از یافته‌های مرتبط با مدیریت بحران از پیامدها و آثار بحران‌ها بکاهند (نورمن آر، ۱۳۹۰، ص ۷). تعاریف متعددی از مدیریت بحران ارائه شده است. استونفریمن معتقد است،

1- Uriel Rosenthal & Paol T. Hart & Michael T. Charles

۲- مقدمه این کتاب توسط محمد علی سناری فقیهی ترجمه شده و در فصلنامه دانش انتظامی شماره ۴، سال ۱۳۸۱ به چاپ رسیده است.

مدیریت بحران فرآیندی برنامه‌ریزی شده و کاربردی می‌باشد که با مشاهده سیستماتیک بحران‌ها و تجزیه و تحلیل آن‌ها در جستجوی یافتن ابزاری برای کاهش اثرات بحران است. (استونفریمن، ۱۳۷۵، ص ۱۰). مدیریت بحران نیز در برگیرنده یک سری عملیات و اقدامات پیوسته و پویا بوده و به طور کلی بر اساس تابع کلاسیک مدیریت که شامل برنامه ریزی (تصمیم‌گیری)، سازماندهی، تشکیلات، رهبری و کنترل است استوار می‌باشد. (ناطق‌الهی، ۱۳۷۸، ص ۱۹۶). با توجه به مطلب فوق، بایستی با بهره‌گیری صحیح از اصول مدیریتی به مدیریت بحران پرداخت.

نظریه‌ها :

رویکرد اسلامی

در بخشی از آیات قرآن به دامن زدن به بروز بحران و تهدید نرم از ناحیه دشمنان داخلی و خارجی اشاره شده است، در آیه ۱۰۹ سوره بقره می‌فرمایند: بسیاری از اهل کتاب آرزو دارند که از ایمان شما را به کفر برگردانند. در آیه ۸ سوره صف آمده است: "یریدون لیطفوا نورالله بافواهم"، می‌خواهند نور خدا را با دهانشان خاموش کنند. امام حسین علیه السلام هم می‌فرمایند:

"أهل الفتنه هم یتقلَّبون بالملک بآرائهم ؛ اهل فتنه با (دروغگویی) نظرشان حکومت را تغییر می‌دهند (تحف العقول، ۱۳۷۲: بخش کلام).

. آیاتی هم در ارتباط با پیشگیری و مقابله با این تهدید راهنمای مومنین می‌باشد؛ در آیه ۶۱ سوره انفال می‌فرمایند: شما در مقام مبارزه با آنها خود رامهیا کنید. و در آیه ۱۹۴ سوره بقره آمده است:

" فمن اعتدی علیکم فاعتدوا علیه بمثل ما اعتدی علیکم "، وقتی دشمنان مقدسات شما را شکستند و با شما وارد جنگ شدند، شما هم مقابله به مثل کنید. اگر آنها شما را مورد تهدید نرم قرار دادند، شما هم علیه آنها از قدرت نرم خود بهره‌گیری کنید. امیرالمومنین (ع) در ارتباط با نقش بصیرت و آگاهی در مواجهه با این تهدید در خطبه ۱۷۳ می‌فرمایند "ولا یحمل هذا العلم الا اهل البصر و الصبر و العلم بمواقع الحق" رسالت و پرچم دین را به دوش نمی‌کشند، مگر کسانی که اهل بصیرت و صبر باشند، و دارای معرفت و آگاه به جایگاه حق.

در سال‌های اخیر «نظریه قدرت نرم» در بسیاری از حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و نظامی مطرح شده است. مفهوم اساسی قدرت نرم، چیزی بیش از صرف توانایی نفوذ بر دیگران است؛ بلکه توانایی جذب دیگران به نحوی که به آنچه می‌خواهید بدون ضرورت کاربرد قدرت سخت برسید. قدرت نرم بر مردم نفوذ پیدا می‌کند، ولی این کار را از طریق جذب آن‌ها و نه اعمال زور-انجام می‌دهد. قدرت نرم می‌تواند شامل فرهنگ‌ها، ارزش‌ها و عقاید نیز باشد. اما در قدرت سخت، از ابزارهای مستقیم قهریه که نوعاً با اعمال زور و تهدید همراه است، استفاده می‌شود. بنابراین، «قدرت نرم» واژه‌ای است که در نظریه روابط بین‌الملل به منظور توصیف قابلیت یک مجموعه سیاسی نظیر دولت برای نفوذ (عمدتاً غیرمستقیم) بر رفتار یا علایق سایر مجموعه‌های سیاسی از طریق ابزارهای (عمدتاً) فرهنگی یا ایدئولوژیکی به کار می‌رود. تئوریسین قدرت نرم، «جوزف نای» محقق آمریکایی است. نای قدرت نرم را به عنوان بخش مهمی از منابع قدرت ملی آمریکا تلقی می‌کند، و بر ضرورت بهره‌گیری از آن در سیاست خارجی آمریکا اصرار دارد. او نظریه خود را در این زمینه در سال ۱۹۹۰ در کتابی با عنوان ماهیت متغیر قدرت آمریکا مطرح کرد و به نظر نای مولفه‌های اصلی قدرت نرم عبارتند از فرهنگ، ارزش‌های فرهنگی و دیپلماسی خارجی و محور اصلی و سیر حرکت قدرت مورد نظر جوزف نای متکی است بر جذب و اقتناع و براساس معیارهای رفتاری، قدرت نرم قدرت جذب کردن است و منابع آن نیز مقوله‌هایی هستند که چنین جاذبه‌هایی را ایجاد می‌کنند (علمداری، ۱۳۸۷: ۷۶).

نظریه‌های سیاسی

نظریه‌های سیاسی معانی گوناگونی دارد. امروزه علم سیاست به ساختمانی چند طبقه می‌ماند. هریک از طبقات یا رشته‌های علم سیاست به نحوی بایک نظریه در ارتباط هستند. نظریه‌های سیاسی در آثار کلاسیکی مانند جمهور افلاطون، لویاتان، توماس هابز^۲، و قرارداد اجتماعی^۳ روسو اجتماعی^۳ روسو یافت می‌شوند. این آثار در جست و جوی آرایه‌ی تصویری جامع و نسبتاً منسجم

۱- افلاطون، جمهور، ترجمه ی فواد روحانی، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، تهران، ۱۳۳۵.

۲- (Leviathan)، اخیراً به فارسی ترجمه شده، ریچارد تامس، هابز، ترجمه ی حسین بشیریه، طرح نو، تهران، ۱۳۷۶

۳- ژان ژاک روسو قرارداد اجتماعی، ترجمه ی غلامحسین زیرک زاده، تهران، ۱۳۲۴ و نیز بنگرید به: پل ایچ فرای، ژان ژاک روسو، ترجمه ی خشایار دیهیمی، نسل قلم، تهران، ۱۳۷۶.

از زندگی سیاسی هستند. واژه ی یونانی ثئوری، به معنی "نظر کردن، توجه کردن و تعمق کردن" است. این همان کاری است که متفکران بزرگ، قرن‌ها به بحث نظریه‌های سیاسی پرداخته‌اند و بشر را به آن دعوت می‌کنند. بخش مهمی از علم سیاست معاصر به مطالعه ی قدرت و نفوذ می‌پردازد. در پاسخ به سوال "چه کسی حکومت می‌کند؟"، علم سیاست روش‌های متعدد تصمیم‌گیری را بررسی می‌کند و در پی آن است که منابع و چگونگی اتخاذ تصمیم‌های سیاسی را در اجتماع دریابد. به تعبیر دیوید ایستون^۱؛

علم سیاست سروکارش با "تخصیص آمرانه ی ارزش‌ها" در جامعه است. به بیان هارولد لاسول^۲؛ علم سیاست مطالعه ی این است که "چه کسی می‌برد، کی می‌برد و چگونه می‌برد؟" جامعه‌شناسی قدرت "بخش عمده‌ای از مطالعه ی علم سیاست را تشکیل می‌دهد. با وجود این، سیاست وجوه مختلفی دارد و صرفاً در مبارزه برای کسب قدرت خلاصه نمی‌شود. جامعه ی سیاسی همچنین چارچوبی است برای روابط نظام یافته که در آن افراد با هم روزگار می‌گذرانند و خواسته‌ها و نیازهای اجتماعی‌شان را برآورده می‌کنند. اگر قرار باشد که جامعه ی مورد مطالعه از وضع "جنگ همه با همه" فراتر برود، قطعاً سیاست چیزی بالاتر از مبارزه برای قدرت است (اسپریگنز، ۱۳۸۲: ۱۳۵).

سیاست مخلوق آگاهی بشر است که به منظور انجام رساندن اهداف مهم و عملی تشکیل و اداره می‌شود، در سطحی بالاتر و پیچیده‌تر، جامعه ی سیاسی چارچوبی ارائه می‌دهد که به زندگی افرادش معنی و اعتبار می‌بخشد. جامعه ی سیاسی گونه‌ای نظم انسانی را جانشین هرج و مرج می‌کند. جامعه ی سیاسی همانند نمایشی است که برای شهروندانش نقش‌هایی تعیین می‌کند. مردم براساس این نقش‌ها به زندگی خود معنا می‌دهند. به تعبیر یکی از نظریه‌پردازان سیاسی معاصر؛ جامعه ی سیاسی "عالم کوچک یا منظومه‌ای است که از درون به وسیله ی افراد همیشه خلاقش، که جامعه ی سیاسی را وسیله‌ای برای تحقق بخشیدن به آرمان‌های خود می‌دانند، معنی و روشنی می‌یابد."^۳

1-Davi Easton

2-Harold Laswell

3- Eric Voegeline, The new Science of Politics (Chicago, 1952), p.271

هدف نظریه‌های سیاسی فراهم آوردن "بینش همه جانبه" از جامعه‌ی سیاسی است. نظریه پرداز سیاسی می‌کوشد با قرار دادن سیاست در چشم اندازی گسترده "تصویری جامع" به مخاطبان خود ارائه دهد. به طور مثال، ارسطو نشان می‌دهد که هرگاه بدون در نظر گرفتن فرهنگ جامعه‌ای قوانین اساسی برایش تدوین شود، احتمال شکست آن جامعه زیاد است. گوید اکثر مردم مثل کسانی هستند که تمام عمر خود را در غاری به سر برده‌اند. آن‌چه آن‌ها دیده‌اند سایه‌ای بیش نبوده، که بر دیواره‌های غار لرزانند. آنان که هرگز روشنایی مستقیم خارج غار را تجربه نکرده‌اند، نمی‌دانند که آن‌چه می‌بینند

سایه‌هایی بیش نیست. آنان بدون داشتن قابلیت درک حقایق در یک دنیای سیاسی خیالی، زندگی می‌کنند. و چون خیال‌گرایی می‌تواند از کوه نظری خطرناک‌تر باشد، آنان کورکورانه به چاله‌های سیاسی

می‌افتند که احتمالاً نابودی روحی و جسمی به دنبال دارد. راه حل این کج‌بینی فراهم آوردن ذره بین

برای دید بهتر نیست. به نظر افلاطون، بشر نه تنها باید قادر باشد بهتر ببیند بلکه باید دیدش تغییر کند.

اجتماعی کردن و "براندازی"

وقتی اوضاع اجتماعی مرتب است، تجزیه و تحلیل ژرف و کاوشگرانه‌ی نظم سیاسی هم عملاً بی‌فایده است و هم مشکل. هدف تشکیلات اداری در هر جامعه این است که افراد خود را به قبول برداشت‌های حاکم تشویق کند. به طور مثال، مردم در امریکا می‌آموزند که کودکان از ابتدا یاد می‌گیرند که تلقی‌های سیاسی "صحیح" و رفتارهای مناسب کدام‌اند. "روش زندگی امریکایی" خوب و ستایش‌آمیز است؛ که "آزادی" و "دموکراسی" چیزهای بسیار خوبی هستند و نظام سیاسی آن کشور تجسم والای این خوبی‌ها است. در نظام‌های سیاسی دیگر گرچه روند عمل یکسان است؛ اما مضمون پیام فرق می‌کند. کودکان کوبایی از زمان تولد یاد می‌گیرند که؛

"امپریالیسم یانکی" خطرناکترین دشمن جامعه است و فیدل کاسترو رهبر بزرگی است که کشورش را آزاد کرده است. "حقایق" دنیای سیاست از طریق تعلیم و تربیت - مثلاً از طریق کلاس‌های رسمی و یا احترام به پرچم - و تا حدودی از طریق تعالیم غیر رسمی یا تقلید از رفتار و کردار

اطرافیان القا می‌شوند. اگر اطرافیان با شنیدن کلماتی مثل "کمونیسم"، "فاشیسم" و یا "امپریالیسم یانکی" ترس و وحشت کنند، انسان نیز آن‌ها را پدیده‌های خطرناک تلقی خواهد کرد. با همان منطق اگر اطرافیان به قانون اساسی و "بنیانگذاران جامعه‌ای" وفادار باشند و به آن‌ها احترام بگذارند، انسان نتیجه می‌گیرد که کار درستی است و باید به این چیزها وفادار بود (توماس اسپریگنر، ۱۳۸۹:۴۶). هیچ جامعه‌ای بدون القای هدف‌ها و فلسفه‌ی وجودی خود به افرادش نمی‌تواند به حیات خود ادامه دهد و رشد کند. اگر قادر به چنین کاری نشد، "مشروعیت" خود را از دست می‌دهد. به عبارت دیگر، اگر جامعه‌ای نتواند ارزش و اهمیت خود را به اعضایش القا کند، قادر نخواهد بود وفاداری و همکاری آن‌ها را جلب کند. اگر چنین اتفاقی افتاد، جامعه به خطر افتاده است. در آن صورت، قادر نخواهند بود قاطعانه خطر عوامل خارجی را دفع کنند. از طرفی نظم اجتماعی داخلی نیز از هم خواهد پاشید. نظریه‌های سیاسی چه بسا وفاق اجتماعی را زیر سوال ببرند و یا مشروعیت نظام حاکم را به خطر بیندازند.

آرا و اندیشه‌های امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری در مواجهه با بحران‌های سیاسی

علی‌رغم متأخر بودن تهدید نرم نسبت به مسائل دوران رهبری امام خمینی (ره)، می‌توان آرا و اندیشه‌های ایشان در قبال تاکتیک‌های امروزین جنگ نرم را در فرازهای مختلفی که پیرامون آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی و نحوه فراروی آن را بیان فرموده‌اند مشاهده کرد: امام خمینی در فرازی از وصیت‌نامه سیاسی الهی خود می‌فرماید:

"از توطئه‌های مهمی که در قرن اخیر، خصوصاً در دهه‌های معاصر، و بویژه پس از پیروزی انقلاب آشکارا به چشم می‌خورد، تبلیغات دامنه‌دار با ابعاد مختلف برای مایوس نمودن ملت‌ها و خصوصاً ملت فداکار ایران از اسلام است. گاهی ناشیانه و با صراحت به اینکه احکام اسلام که ۱۴۰۰ سال قبل وضع شده است، نمی‌تواند در عصر حاضر کشورها را اداره کند، یا آنکه اسلام یک دین ارتجاعی است و با هر نوآوری و مظاهر تمدن مخالف است، و در عصر حاضر نمی‌شود کشورها از تمدن جهانی و مظاهر آن کناره‌گیرند (وصیت‌نامه سیاسی الهی، ۲۶ بهمن ۱۳۶۱).

«شما گمان نکنید که از غرب برای ما یک تحفه‌ای می‌آورند. شما گمان نکنید که از غرب برای ما چیزی می‌آورند که ما را مترقی کنند، ترقی به ما بدهند. غرب تا ما را در سطح پایین نگه

ندارد، نمی‌تواند از ما استفاده کند. کوشش آن‌ها این است که ما‌ها، این ممالک اسلامی، این ممالک مستضعف در یک سطح پایینی از همه‌ی امور باشیم. هر امری را که آن‌ها برای ما بیاورند، یک امر استعماری است.» (صحیفه نور، ۱۳۸۵ ج ۵: ۱۲۴).

«استکبار وقتی که از نابودی مطلق روحانیت و حوزه‌ها مأیوس شد، دو راه برای ضربه زدن انتخاب نمود، یکی از راه ارباب و دیگری راه خدعه و نفوذ. در قرن معاصر، وقتی حربه‌ی ارباب و تهدید چندان کارگر نشد، راه‌های نفوذ تقویت گردیده اولین و مهم‌ترین حرکت، القای شعار جدایی دین از سیاست است که متأسفانه این نیت تا اندازه‌ای کارگر شده است تا جایی که دخالت در سیاست دون شأن فقیه و ورود در معرکه‌های سیاسیون، تهمت وابستگی به اجانب را به همراه می‌آورد (صحیفه نور، ۱۳۸۵ ج ۸: ۸۶).

«من به همه ملت توصیه می‌کنم که در هر جا که هستید آرامش خودتان را حفظ کنید و گوش به توطئه‌هایی که در دست اجرا هست، گاهی به اسم تشیع و تسنن که بعضی شیاطین که به اسلام هم عقیده‌ای ندارند، با این اسم‌ها می‌خواهند تفرقه بیندازند و گاهی به اسم ترک و فارس اشخاصی که به ملت ایران علاقه‌ای ندارند و جز با بهره برداری خودشان قدمی بر نمی‌دارند، می‌خواهند اختلاف ایجاد کنند و با بهانه اسلام، جمهوری اسلامی را بکوبند (همان، ج ۷: ۲۴۲).

«امروز یکی از نقشه‌های بزرگ آن‌هایی که می‌خواهند این کشور... و همه خزائن ما را ببرند و از راه‌های دیگر مأیوس شده‌اند، استشمام شایعه؛ هر کجا که بروید می‌بینید که یک شایعه درست کرده‌اند یا برای گروهی یا برای اشخاصی از هر طرف که می‌بینند شایعه‌سازی فراوان است به حرف شایعه‌سازان گوش فرادهید.» (امام خمینی، ۱۳۸۵: ج ۷: ۲۵۵).

دیدگاه مقام معظم رهبری هم درباره‌ی توطئه‌ها و تهدیدهای سیاسی، مبتنی بر تفکری ریشه دار و دارای سابقه‌ای روشن طی دو دهه گذشته است. در صورت تبارشناسی مفهوم تهدیدهای نرم در مواضع و بیانات معظم له، به سابقه‌ای از هشدارهای مکرر ایشان درباره‌ی «تهاجم فرهنگی»، «شیب‌خون فرهنگی»، «ناتوی فرهنگی» و در نهایت مفهوم امروزین جنگ نرم و دیپلماسی سیاسی می‌رسیم. لذا برای تبیین روشن تر آراء ایشان، به برخی مفاهیم فوق پرداخته می‌شود. مقام معظم رهبری: تهاجم فرهنگی را به معنای تهاجم یک مجموعه سیاسی یا اقتصادی به بنیان‌های فرهنگی یک ملت برای اجرای مقاصد خاص خود و اسیر کردن آن ملت، می‌داند. (روزنامه

جمهوری اسلامی، ۱۳۸۷/۷/۲۱). از نگاه ایشان، فرهنگ غرب، فرهنگ برنامه ریزی برای فاسد کردن انسان است، فرهنگ دشمنی و بغض با ارزش‌ها، درخشندگی فضیلت‌های انسانی است، فرهنگ خداوندان زور و زر و امپراطوران قدرت است، فرهنگ غفلت از یاد خدا و معنویت است، فرهنگ برهنگی، اختلاط و امتزاج بی قید و شرط زن و مرد است (در دیدار با اقشار مختلف مردم ۱۳۶۸/۹/۱۵). به نظر امام خامنه‌ای:

«اشاعه فرهنگ غلط، فساد و فحشا برای انحراف جوانان از سوی دشمن نه تنها یک تهاجم فرهنگی، بلکه یک شیخون فرهنگی، یک غارت فرهنگی و یک قتل عام فرهنگی است.» (سخنرانی در اجتماع مردم مشهد حرم امام رضا(ع)، ۱۳۸۹/۱/۱). ناتوی فرهنگی هم مفهومی است که مقام معظم رهبری، طی سفر استانی به سمنان در سال ۱۳۸۵ در جمع اساتید و دانشجویان آن استان، با عنوان «تحوّل در کار ویژه و استراتژی ناتو» به منظور توجه و هوشیاری نخبگان جهان اسلام و جمهوری اسلامی مطرح نمودند. ایشان در تبیین ابعاد این استراتژی و ماهیت و شیوه‌های آن می‌فرمایند: ... حالا یک ناتوی فرهنگی هم به وجود آورده‌اند. این بسیار چیز خطرناکی است ... مجموعه زنجیره‌ای به هم پیوسته رسانه‌های گوناگون، اینترنت، ماهواره‌ها، تلویزیون‌ها و رادیو‌ها، در جهت مشخصی حرکت می‌کنند تا سر رشته تحولات جوامع را بر عهده بگیرند. آنها صهیونیست‌ها و سرمایه‌دارها هستند و عموماً هم در آمریکا و اروپا می‌باشند و همان ناتوی فرهنگی در مجموعه خود، بسیاری از این دانشمندان، متفکران، هنرمندان، ادبا و امثال این‌ها را هم دارد.» (در جمع اساتید و دانشجویان سمنان، ۱۳۸۵). مقام معظم رهبری سال ۱۳۸۸ در تبیین جنگ نرم می‌فرمایند:

«جنگ نرم؛ یعنی جنگ به وسیله ابزارهای فرهنگی، به وسیله نفوذ، به وسیله ی دروغ، به وسیله ی شایعه پراکنی؛ با ابزارهای پیشرفته‌ای که امروز وجود دارد، ابزارهای ارتباطی که ده سال قبل و پانزده سال قبل و سی سال قبل نبود، امروز گسترش پیدا کرده. جنگ نرم یعنی ایجاد تردید در دل‌ها و ذهن‌های مردم» (در دیدار بابسیجیان، ۱۳۸۸/۹/۴). امام خامنه‌ای در ارتباط با جبهه دشمن می‌گویند: «وقتی انسان، تجهیز، صف‌آرایی، دهانهای با حقد و غضب گشوده شده و دندانهای با غیظ فشرده شده علیه انقلاب، امام خمینی و آرمانهای نظام اسلامی را می‌بیند وجود این جنگ نرم را باور می‌کند هرچند ممکن است عده‌ای اینها را نبینند.» (در دیدار اهل هنر، ۱۴

شهریور ۱۳۸۸). ایشان در سالروز هفته باشکوه بسیج در دیدار فرماندهان و بسیجیان با معظم له تاکید فرمودند: جنگ نرم یک واقعیت است و امروز اولویت اصلی کشور مقابله با جنگ نرم است (۱۳۸۹/۹/۵).

رویکرد امام خمینی (ره) در مواجهه با تهدیدها

حضرت امام خمینی در مواجهه با تهدیدها، به مولفه‌های خاصی معتقد بودند که اهم آنها عبارتند از:

انگیزه الهی و وحدت کلمه: بی‌تردید رمز بقای انقلاب اسلامی همان رمز پیروزی است؛ و رمز پیروزی را ملت می‌داند و نسل‌های آینده در تاریخ خواهند خواند که دو رکن اصلی آن: انگیزه الهی و مقصد عالی حکومت اسلامی؛ و اجتماع ملت در سراسر کشور با وحدت کلمه برای همان انگیزه و مقصد. امروز و در آتیه نیز آنچه برای ملت ایران و مسلمانان جهان باید مطرح باشد و اهمیت آن را در نظر گیرند، خنثی کردن تبلیغات تفرقه افکن‌خانه برانداز است. توصیه اینجانب به مسلمین و خصوص ایرانیان بویژه در عصر حاضر، آن است که در مقابل این توطئه‌ها عکس العمل نشان داده و به انسجام و وحدت خود، به هر راه ممکن افزایش دهند و کفار و منافقان را مأیوس نمایند (وصیت سیاسی الهی ۲۶ بهمن ۱۳۶۱).

اسلام محوری و تکلیف‌گرایی (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۹: ۲۰۳).

مردم‌محوری: (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۶: ۴۹۳) و مشورت و احتیاط: (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۸: ۷).
قانونمندی: یکی از ملاک‌ها تصمیم‌گیری حضرت امام (ره)، در بحران‌ها و رخداد‌های سیاسی، امنیتی، قانون محوری بود. (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۲۱).

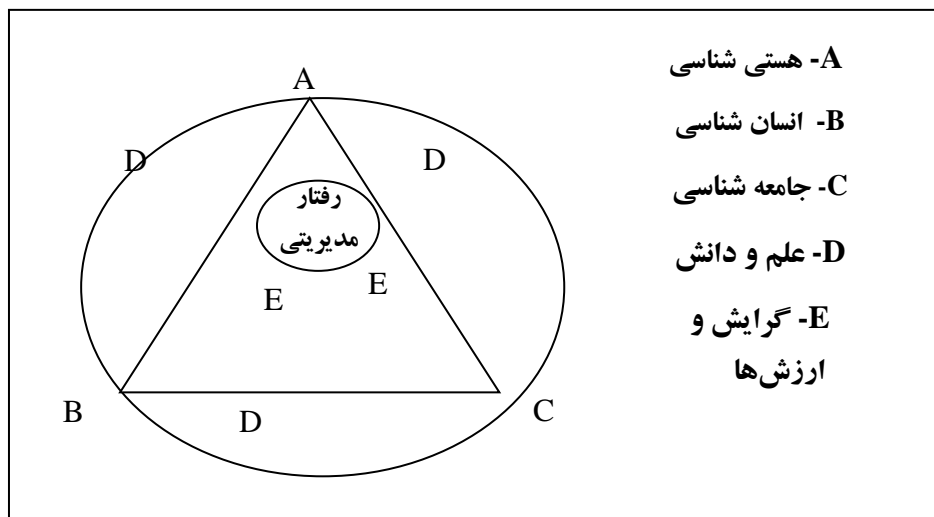
مصلحت‌گرایی: توجه به مقتضیات مکانی و زمانی و شرایط که بیانگر واقع‌نگری امام (ره) بود.
قاطعیت، سرعت و ثبات: امام (ره) معتقد بودند تصمیم‌گیری با تزلزل به نتیجه نمی‌رسد و تصمیم باید همراه با جزمیت باشد تا اینکه پیروزی حاصل شود (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۴: ۶۰-۶۱)،
کسب اطلاعات و اخبار: امام (ره) (وجدانی، ۱۳۷۶، ج ۲: ۶۳-۶۴).

آرمانگرایی و آینده‌نگری: امام (ره) با تکیه بر باورهای عمیق مذهبی و با ایمان به آرمان موعودگرایی و تحقق حاکمیت مستضعفین تصمیمات خود را بر آینده‌نگری متکی می‌نمودند (گودرزی، ۱۳۸۶: ۱۲۰-۱۲۲).

حل مشکلات مردم: امام (ره) همواره به مسئولان و دولت توصیه می‌کردند که تصمیمات آنان باید معطوف به حل مشکلات و نیازمندی‌های عموم مردم باشد (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۶: ۵۱۹). مطالعه و بررسی عمیق الگوی مدیریت بحران حضرت امام (ره) در بستر الگوی مدیریت سیاسی ایشان، قابل تبیین است. بررسی دقیق و عمیق الگوی رفتار مدیریتی ایشان مستلزم توجه به ارکان و عناصر اصلی الگوی مدیریت و شالوده‌ای است که حوزه‌های اساسی اندیشه و رفتار مدیریتی ایشان را شکل داده است، در واقع آنچه ساختار الگوی مدیریت سیاسی حضرت امام خمینی (ره) را شکل می‌دهد عبارتند از:

مبانی اعتقادی و معرفتی که در سه حوزه هستی‌شناختی، انسان‌شناختی و جامعه‌شناختی، بنیاد اندیشه، تفکر و بینش امام (ره) را ساخته است. منبع مشروعیت از دیدگاه امام (ره)، الهی و مردمی است نه کاریزمایی، بنابراین مدل مبانی و اندیشه حضرت امام (ره) در مدیریت سیاسی جامعه را می‌توان به شکل ذیل ترسیم نمود.

تصویر ۱. مدل مبانی اندیشه و رفتار امام خمینی در مدیریت سیاسی

این مدل بنای رفتار و الگوی مدیریتی امام (ره) را مبانی اندیشه و رفتار می‌سازد، هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی به عنوان اساس اندیشه و بینش امام (ره) در کنار مؤلفه‌های علمی و دانش محور و همچنین ارزش‌ها و گرایش‌های مورد توجه امام (ره) همگی به شکل‌گیری نوع و الگوی رفتار مدیریتی امام (ره) می‌انجامد (حسین‌زاده جاغرق، ۱۳۹۱: ۷۷).

عناصر رویکرد امام خمینی در مقابله با بحران‌ها:

۱- شناخت عوامل بحران‌زا:

یکی از کشورهایی که با پیروزی انقلاب اسلامی دچار چالش و زیان شد، کشور آمریکا و ابرقدرت غرب بود. روحیه استکبار ستیزی امام (ره) از همان اوایل نهضت اسلامی و با تصویب قانون کاپیتولاسیون در مهر ماه ۱۳۴۳، محسوس بود. امام (ره) بارها خطر آمریکا را قبل و بعد از انقلاب گوشزد نمودند و آمریکا را مسبب همه ناآرامی‌ها و بحران‌ها می‌دانستند و معتقد بودند که «آمریکا به این زودی‌ها دست از ما بر نمی‌دارد (خمینی، ۱۳۸۵، ج ۷: ۴۰۴-۴۱۰). بنابراین حضرت امام با شناساندن عامل اصلی بحران در ایران و جهان روشنگری لازم را در قبال انقلابیون آگاه و مردم فهیم انجام دادند و زمینه فتح لانه جاسوسی آمریکا فراهم نمودند (حسین‌زاده جاغرق، ۱۳۹۱: ۲۲۴).

۲- شناخت کانون‌های ضد بحران و استفاده از پتانسیل آن‌ها:

امام (ره) مراکز آموزشی را بهترین مراکز مبارزه با بحران استعمار می‌دانستند. فرمودند: اگر مجلس، دولت، قوه قضائیه و سایر ارگان‌ها از دانشگاه‌های اسلامی و ملی سرچشمه می‌گرفت، ملت ما امروز گرفتار مشکلات خانه‌برانداز نبود (خمینی، ۱۳۸۵، ج ۲۱: ۴۲۹-۴۳۰).

۳- اقدامات جهت کنترل توطئه و استفاده از تکنیک افزایش اعتبار:

روشنگری امام (ره) و بصیرت دهی ایشان از جنایات و اقدامات توطئه‌آمیز آمریکا و درخواست ایشان از دانشجویان، جهت گسترش حملات جهت بازپس‌گیری شاه از آمریکا، نه تنها یک رهبری بصیرت بخش و محرک داخلی بود، بلکه با توجه به بازتاب پیام‌ها و سخنان امام (ره) در رسانه‌های بین‌المللی می‌توان چنین نتیجه گرفت که امام (ره) با بهره‌گیری از تکنیک افزایش اعتبار، اعلام خطر اساسی به آمریکا می‌دهد تا شاید آمریکا از اعمال خود منصرف شود و نیازی به

فتح لانه جاسوسی نباشد و از طرف دیگر امریکا بداند دانشجویان و طلاب با حمایت مردم بیدار، آماده‌ی هرگونه خطرپذیری هستند

۴- تشکیل گروه مدیریت توطئه:

تشکیل شورای انقلاب قبل از پیروزی انقلاب که اوضاع ناآرام بود با نظر امام (ره) صورت گرفت و این شورا همانطور که تا قبل از مسئله گروگانگیری نقش مهمی در اداره امور انقلاب داشت با وقوع این حادثه و استعفای دولت موقت، در کنار امام (ره) تبدیل به مهمترین مرکز تصمیم‌گیری گردید. امام با آگاهی و در راستای دفاع پیشگیرانه با مد نظر قرار دادن سه اصل مهم در مقابله با تهدیدات آمریکا قرار گرفتند:

اول- شهادت طلبی: از آنجا که امام (ره) نسبت به مبارزه و اهداف آن ایمان قلبی داشتند پیروانش نیز، این راه را از او آموخته بودند و آماده فداکاری در راه آرمان و اهداف عالیه خود بودند؛ وجود روحیه شهادت طلبی، قدرت بزرگی چون آمریکا را با چالشی جدی مواجه نمود.

دوم- مقابله در برابر زورگویی آمریکا: اعتماد به نفس و عدم ترس از دشمن از رموز موفقیت امام (ره) بود. ایشان با چنین قدرتی که از ایمان و باورهای دینی و معرفتی (هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی) نشأت گرفته بود و با اتکال به خدامحوری، علی‌رغم آگاهی از قدرت زیاد آمریکا به لحاظ مادی، به آن توجهی نداشت. ایشان فرمودند که این قدرت‌ها پوشالی هستند و قدرت اصلی ایمان و اعتقاد است که ملت ایران از آن برخوردار است (خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۲: ۳۹۸).

سوم - بسیج نیروها و عدم غفلت از دشمن (عامل تهدید): امام (ره) حفظ حکومت را منوط به حمایت مردمی می‌دانستند عکس‌العمل امام (ره) در برابر تهدید امریکا تشکیل ارتش بیست میلیونی و بسیج مستضعفین بود. ایشان خطاب به ملت فرمودند: هر چه فریاد دارید بر سر آمریکا بکشید؛ قوای خودتان را مجهز کنید (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۱: ۱۲۱).

نویسنده کتاب ایران ابرقدرت قرن، معتقد است، ایران در قبال تهدید کارتر مانند ابرقدرتی کارآزموده عمل کرد. پس از نمایش چندین میلیونی مردم در خیابان، آیت‌الله خمینی یکباره طرح باور نکردنی مقابله با حمله آمریکا را با «تشکیل ارتش بیست میلیونی آماده شهادت» ارائه داد (مازندنی، ۷۷: ۱۳۷۰). لذا امام (ره) با برنامه‌ریزی دقیق، عمیق و فراگیر در تهدیدها، الگویی

مبتنی بر بازدارندگی با تکیه بر منابع قدرت نرم را بنا نمودند. امام (ره) در برابر اقدامات خصمانه آمریکا دارای روحیه تهاجمی بودند. مهمترین شیوه‌های رفتاری امام (ره) در برخورد با توطئه‌های امریکا عبارتند از:

۱- **مقاومت گرایي:** یکی از شاخصه‌های رهبری امام (ره)، مقاومت گرایي در برابر تهدیدات دشمن بود. (خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۲: ۲۶۹).

۲- **شهادت طلبی:** شهادت طلبی از اصولی است که بر اساس بینش مبنایی امام (ره)، در جریان مدیریت ایشان مشهود است. امام (ره) می‌فرماید: «امروز خمینی آغوش و سینه خود را برای تیرهای بلا و حوادث سخت و برابر همه توپ‌ها و موشک‌های دشمنان باز کرده است و همچون همه عاشقان شهادت، برای درک شهادت روز شماری می‌کند» (خمینی، ۱۳۸۵، ج ۲۱: ۸۴). اعلام کردند «ما می‌توانیم به آسانی در برابر تجاوز آمریکا بایستیم... من به پیروزی خودمان اطمینان دارم. دولت آمریکا مفهوم شهادت را نمی‌فهمد. ما با چنین روحیه‌ای همه مشکلات ایران را حل می‌کنیم» (خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۲: ۳۶).

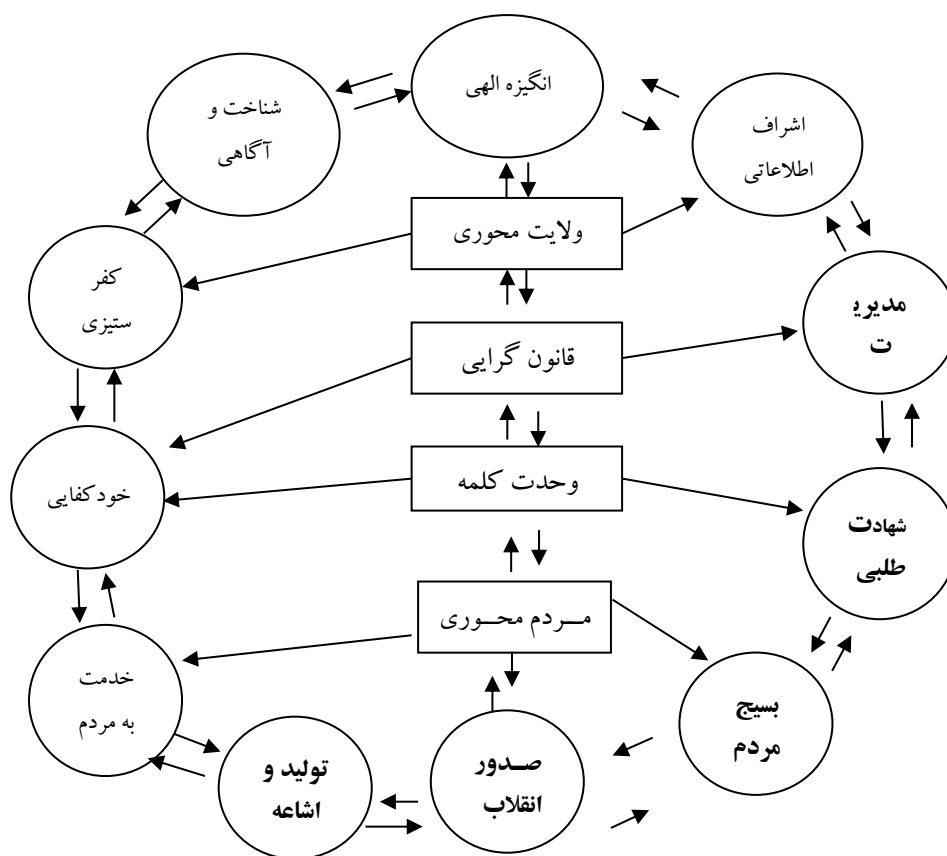
۳- **هوشیاری در مقابل غریب‌دگی:** «از غرب برای ما یک تحفه ای می‌آورند. غرب تا ما را در سطح پایین نگه ندارد، نمی‌تواند از ما استفاده کند. کوشش آن‌ها این است که، ممالک اسلامی، در سطح پایینی از همه‌ی امور باشند. هر امری را که آن‌ها برای ما بیاورند، یک امر استعماری است.» (صحیفه نور، ج ۱۳ ص ۵۹/۸/۱۴).

۴- **مقابله با شعار جدایی دین از سیاست:** در قرن معاصر، وقتی حربه‌ی ارباب و تهدید چندان کارگر نشد، راه‌های نفوذ تقویت گردیده، اولین و مهم‌ترین حرکت، القای شعار جدایی دین از سیاست است (صحیفه نور، ج ۲۱ ص ۹۱/۱۲/۳/۶۷).

۵- **مقابله با عناصر تفرقه افکن و تضعیف‌کننده ارزش‌ها:** «من به همه ملت توصیه می‌کنم که در هر جا که هستید آرامش خودتان را حفظ کنید و گوش به توطئه‌هایی که در دست اجرا هست، می‌خواهند اختلاف ایجاد کنند و جمهوری اسلامی را بکوبند، ندهید (صحیفه نور، ج ۱۳/۵/۲۷/۵۹).

۶- **مقابله با شایعه‌سازان و شایعه‌پراکنان:** «امروز یکی از نقشه‌های بزرگ آن‌هایی که می‌خواهند این کشور و خزائن ما را ببرند، شایعه است، استشمام شایعه، هر کجا بروید می‌بینید که

یک شایعه درست کرده اند. برای گروهی یا اشخاصی از هر طرف شایعه سازی فراوان است به حرف شایعه سازان گوش فراندهید.» (صحیفه نورج ۱۵، ۱۳۶۴/۱۰/۱۵). بنابراین با اقتباس از برخی از دیدگاهها و مولفه های مدیریت سیاسی و اعتقادی امام خمینی (ره)، فرایند مواجهه با تهدیدها و بحران های پیش آمده، در شکل زیر ترسیم می گردد.

تصویر ۱: رویکرد امام خمینی در مقابله با بحران

رویکرد امام خامنه ای در مواجهه با جنگ نرم

امام خامنه ای با توجه به تهدیدهای پیش رو، مقابله با جنگ نرم را اولویت اصلی کشور می‌داند و به مناسبت های مختلف روی مولفه های مختلفی از قبیل شناخت اسلام، هوشیاری و شناخت دشمن، حرکت به سمت وحدت و انسجام ملی و بین المللی، توجه به مشکلات مردم، داشتن بصیرت و آگاهی و باور به وجود تهدید نرم، تبیین نقش مهم دانشجویان و اساتید دانشگاهها و تشکیل اتاق فکر و تدبیر نمودن و امید بخشی به نسل آینده و خارج شدن از حالت انفعالی و برخورداری از روحیه تهاجمی نسبت به مقابله با جنگ نرم، هوشمند سازی و... تاکید فرمودند: "به اینها (جوانان) قدرت تحلیل بدهید به اینها توان کار و نشاط بدهید. چه جور؟ با امید دادن، امید بخشیدن به فضای کلاس" (در دیدار با اساتید دانشگاه - ۱۳۸۸/۰۶/۰۸) می‌فرمایند:

"بصیرت چون قطب نمایی است که انسان را هدایت می‌کند و به هدف می‌رساند. بصیرت چراغ، قطب نما و نورافکن است. اگر بینش و فهم سیاسی نباشد، این حرکت به انحراف کشیده می‌شود. انسان با بصیرت به خوبی دشمن را شناخته و با آن مبارزه می‌کند" (۱۳۸۵/۹/۲۴)

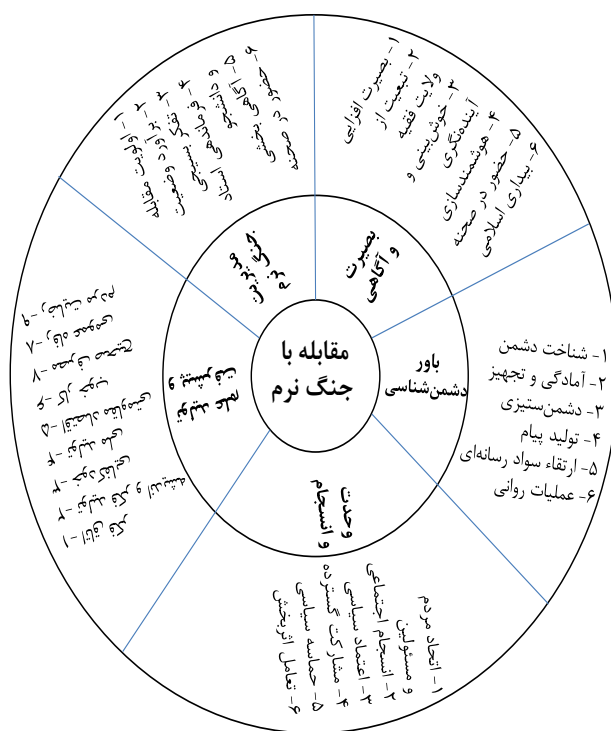
"امروز امت اسلامی باید آگاهانه و با بصیرت حرکت و اقدام کند؛ بر علم خود اضافه کند، بر توانائی های خود اضافه کند، بر انسجام ملی و انسجام بین الملل اسلامی خود اضافه کند." (۸۸/۴/۲۹). "یکی از کارهای نخبگان و خواص، تبیین حقایق است. باید حقیقت را فهمید. در جنگ صفین یکی از کارهای مهم «عمار یاسر» تبیین حقیقت بود" (در دیدار با اعضای خبرگان رهبری - ۱۳۸۸/۰۵/۰۵).

"امروز اولویت اصلی، مقابله با جنگ نرم است ایشان در تبیین جنگ نرم افزودند: دشمن در جنگ نرم تلاش دارد با استفاده از ابزارهای فرهنگی و ارتباطی پیشرفته و با شایعه و دروغ پراکنی و استفاده از برخی بهانه ها، میان آحاد مردم تردید، بدبینی و اختلاف ایجاد کند. امام خامنه ای فرمودند:

اساتید دانشگاه فرماندهان و دانشجویان افسران میدان مقابله با جنگ نرم هستند." (۱۳۸۸/۹/۴). ایشان در دیدار با رئیس جمهور و هیات دولت (۱۳۹۱/۶/۴) ضمن تاکید بر وحدت و انسجام ملی یاد آور شدند؛ "اقتصاد مقاومتی تنها راه ادامه روند پیشرفت کشور است". معظم له در آغاز سال ۱۳۹۲ هم مشارکت حداکثری مردم در انتخابات ریاست جمهوری و توجه به خودکفایی اقتصادی

و تولید ملی را لازمه خلق حماسه سیاسی و اقتصادی در برابر تهدیدهای دشمنان نظام اسلامی دانستند. ایشان تأکید فرمودند:

"با برنامه وهوشمندانه باید نقشه‌ی دشمن را حدس زد و تشخیص داد و جلوتر از دشمن عمل کرد" (یکم فروردین سال ۱۳۹۲ مشهد مقدس). بنابراین با استنتاج از برخی از مولفه‌های کلیدی در رهنمودها و بیانات امام خامنه‌ای عناصر اصلی و مولفه‌های مؤثر در مقابله با تهدید و جنگ نرم آمریکا در شکل (مدل) زیر ارایه می‌شود.

تصویر ۲: رویکرد امام خامنه‌ای در مقابله با تهدید و جنگ نرم

فرایند مدیریت بحرانها و جنگ نرم :

مقابله با بحران و جنگ نرم دارای فرایند و مراحل است که برخی آن را سه مرحله دانسته اند و برخی کارشناسان تا پنج مرحله (از شناخت تا مرحله مهار و بازسازی) آن را برشمرده اند. مهمترین این مراحل عبارتند از:

۱- شناخت و آگاهی؛

- الف: اولین کام در مدیریت و کنترل بحران شناخت و باور به وجود این تهدید است و عناصر آن؛
- ب: باور داشتن؛ به تعبیر مقام معظم رهبری باور به وجود جنگ نرم مقدمه مراحل مقابله است.
- ب: بررسی، شناخت اهداف، راهبردها، ابزار و بازیگران جنگ نرم (نائینی، ۱۳۹۱).
- ج- شناخت ابعاد، مولفه ها و شاخص های تهدید و جنگ نرم آمریکا علیه ج.ا.
- د- شناخت چالش های ناشی از جنگ نرم و بحران های سیاسی ناشی از راهبردهای آمریکا

۲- پیش بینی و برآورد اطلاعاتی

- ۱- برآورد اهداف، راهبردها، تاکتیک ها، ابزار و بازیگران مدل مقابله با جنگ نرم (خودی).
- ۲- برآورد ابعاد، مولفه ها و شاخص های مدل مقابله با جنگ نرم آمریکا
- ۳- برآورد وزن، ارتباط بین مولفه ها و عناصر مدل مقابله با جنگ نرم

۳- پیشگیری و ظرفیت سازی

در این مرحله می توان، با کاربست سیاست هایی از بروز و ظهور بحران و تهدید جلوگیری نمود. اهم اقدامات پیشگیرانه جامعه خودی عبارتند از:

- ۱- تقویت باورها و گرایش به اسلام و تفکر شیعه در جامعه (بقره، آیه ۱۹۴).
- ۲- انگیزه الهی و عمل به دستورات اسلام (امام خمینی، ۱۳۶۵).
- ۳- اشاعه ارزشها و ترویج امریه معروف و نهی از منکر (امام خامنه ای، ۱۳۹۱).
- ۴- بصیرت جمعی: یکی از مهم ترین راهبردها و روش های پیشگیری و مواجهه فعال با جنگ نرم، برخورداری از بصیرت، فهم سیاسی و افزایش بصیرت دیگران است. در فتنه ها عامل اصلی

شناخت و درک درست، دانش بصیرت است. بقول مقام معظم رهبری، بصیرت چون قطب‌نمایی است که انسان را هدایت می‌کند و به هدف می‌رساند (۱۳۸۸/۸/۲۵).

۵- روحیه ولایت‌مداری و عمل به رهنمودهای مقام معظم رهبری (امیری، ۱۳۹۰).

۶- با توجه به یافته‌ها، سالم‌سازی فضاهای علمی آموزشی از چالش‌های تهاجم فرهنگی غرب و جلوگیری از نفوذ سکولاریسم در این اماکن (رنجبران، ۱۳۸۸: ۱۱۲).

۷- اقتصاد مقاومتی، پیشرفت و خودکفایی

۸- ارتقاء روحیه و آستانه تحمل مردم

۹- افزایش مشروعیت سیاسی، اعتماد عمومی و تقویت انسجام اجتماعی (پوراحمدی، ۱۳۸۹).

۱۰- کارآمدی نظام اسلامی و جلب رضایت مردم

۱۱- ایجاد امید و نشاط در جامعه نسل جوان و تلاش در جهت افزایش رضایت‌مندی و

اعتماد مردم از ارتقا کارایی نظام و رفع مشکلات اجتماعی و اقتصادی مردم.

۱۲- ظرفیت‌سازی می‌تواند در حوزه‌ی نیروی انسانی، مدیریت و سرمایه‌ی اجتماعی، بیشترین

کارآمدی و مطلوبیت را برای مقابله با جنگ نرم ایجاد می‌کند (متقی، ۱۳۸۹: ۵۶). عمده اقدامات آن؛

الف - تشکیل ستاد‌های پیشگیری و آمادگی برای مقابله با بحران

ب - تشکیل اتاق‌های فکر برای اتخاذ بهترین راه‌های پیشگیری و مقابله با این تهدید

ج - برگزاری دوره و کارگاه‌های آموزشی مدیریت بحران و ارتقاء شناخت و توانمندی

نخبگان و فرماندهان، دانشجویان و عناصر مدافع

د- تولید پیام، محصولات فرهنگی، برنامه‌های رسانه‌ای متناسب با تهدید و توزیع و اشاعه آنها

۴- مرحله مدیریت و مقابله

موفقیت در مهار بحران‌های سیاسی بویژه جنگ نرم مستلزم شناخت دقیق‌تری نسبت به فضای

بحران و کسب قابلیت لازم برای تأمین ابزارهای آن است. راه مواجهه درست با بحران‌های سیاسی

خارج شدن از حالت دفاعی و تدافعی می‌باشد که ضروری است با بهره‌گیری از مدیریت هوشمند

و اتکای به قدرت نرم کشور، حالت تهاجمی و اقدام پیشدستانه را اتخاذ نمود. در این مرحله، می

توان اقداماتی (ایجابی و سلبی) انجام داد.

- ۱- مدیریت الگوی ارتباط مؤثر، به مفهوم بهره‌گیری ایجاد تعامل اثربخش بین بازیگران، متغیرها و عناصر مقابله با جنگ نرم است (امیری، ۱۳۹۰: ۱۸۵).
- ۲- اقناع و متقاعد سازی؛ با گفتگو؛ مذاکره و روش‌های قانونی (الیاسی، ۱۳۸۸: ۱۳۵). تخلیه درونی؛ با ایجاد زمینه‌های مناسب و قابل کنترل، انباشت درونی تخلیه شود
- ۳- انسجام و وحدت بین نخبگان و مردم
- ۴- حضور فعال تفکر بسیجی و روحیه دشمن ستیزی
- ۵- منحرف کردن معترضین و حریف از موضوعات مورد ادعا و جلوگیری از پویایی و نفوذ آنها در جذب افکار عمومی و گروه‌های مستعد
- ۶- بسیج عمومی گروه‌های ارزشی، و با بصیرت و همراه سازی جامعه برای برخورد نهایی و خلق حماسه سیاسی مشابه حماسه (۹ دی، ۱۳۸۸).
- ۷- جداسازی و انفکاک بین رهبران و شورشگران (با فریب، برچسب زدن، شایعه پراکنی و... از انسجام درونی جلوگیری نمود.
- ۸- تخریب انسجام درونی بحران آفرینان (از طریق نفوذ ورخنه، اطلاعات غلط، ایجاد سوال و سوءظن انسجام آنها بهم ریخت (الیاسی، ۱۳۸۸: ۱۲۴). و تخریب پشتوانه هیجانی عناصر فریب خورده؛ با تکنیک‌های ترساندن، برچسب زنی و ایجاد انزجار از توسعه فتنه و آشوب و کاهش بار روانی جریان
- ۵- مرحله ترمیم و بازسازی: ترمیم و بازسازی، مرحله نهایی پس از اقدامات مقابله ای است. که برخی از اقدامات آن عبارتند از:
 - الف) فصل الخطاب قرار دادن تدابیر و فرامین رهبری
 - الف) بازسازی افکار عمومی جامعه (مرادی، ۱۳۸۹). و ایجاد دیپلماسی فعال داخلی و خارجی
 - ج) ترمیم و بازسازی سرمایه اجتماعی از قبیل پلیس و عناصر بسیجی و مدافع و...
 - د) ایجاد نشاط، امید، امنیت و آرامش فیزیکی و روانی بعد از فتنه و بحران‌های سیاسی
 - ه) از مهم‌ترین، راه‌های کنترل و مدیریت بحران‌های سیاسی و عملیات روانی بیگانه، به دست آوردن "قلوب و اذهان" مردم است. موفقیت عناصر متعهد پلیس و بسیجی در مواجهه با این تهدید، در گرو خارج کردن عامل مردمی از دست آشوبگران است. اگر عناصر خودی بتوانند

قلوب و اذهان مردم را در اختیار بگیرند. ضمن آنکه آشوبگران را از منابع و حمایت‌های مادی-معنوی مردم محروم می‌کنند، می‌توانند. اطاعت لازم را که به منزله‌ی عاملی حیاتی در کنترل فتنه و بحران است به دست آورند.

نتیجه‌گیری

با بهره‌گیری از فرایند سیستمی و مراحل پنج‌گانه شناخت، برآورد، پیشگیری، مدیریت مقابله و ترمیم و بازسازی و استفاده از مولفه‌ها و شاخصه‌های استفاده شده در مدیریت بحران‌ها و تهدیدهای سیاسی توسط رهبری معظم نظام مقدس جمهوری اسلامی شامل توجه به انگیزه الهی و وحدت، توانمندسازی و به‌روز رسانی مولفه‌های تفکر شیعه و اشاعه ارزشها، بصیرت جمعی و روحیه ولایت‌مداری و توجه به رویکرد اقتصاد مقاومتی، و خودکفایی می‌توان مشروعیت سیاسی را افزایش داد و اعتماد عمومی و انسجام اجتماعی بالا برد و نظام اسلامی را کارآمد نمود. بنابراین می‌توان با بهره‌گیری از مولفه‌گرایش به اسلام و تفکر شیعه، مولفه اسلام‌ستیزی را کاهش داد و روحیه مقاومت مردم و جوانان را بالا برد. توجه به مولفه‌ی سرمایه اجتماعی و تفکر بسیجی، می‌تواند، روی مسئله‌ی تفرقه افکنی و کاهش انسجام اجتماعی تاثیرگذار باشد. ایجاد وحدت بین نخبگان و مردم، مولفه انسجام اجتماعی را تقویت می‌کند و با مسئله مشروعیت‌زدایی مقابله خواهد نمود. مولفه‌ی ولایت‌مداری در پیشگیری و مدیریت بحران‌های سیاسی بسیار مهم است، با اطمینان می‌توان گفت مولفه‌ی بسیار مهم و مصونیت‌بخش در این عرصه تبیین کارکردهای نظام ولایت فقیه حول محور وحدت و امنیت ملی است که توجه به این اصل مهم است می‌تواند، با انسجام بخشی به جامعه، کارکرد دولت و حکومت اسلامی را ارتقاء بخشد و مشروعیت سیاسی و اعتماد مردم به نظام اسلامی را بالا برد. لذا ضروری است با ارتقاء روحیه ولایت‌مداری و افزایش کارآمدی نظام اسلامی زمینه امیدواری و اعتماد مردم به حکومت دینی را افزایش داد. در برابر مولفه‌ی تحریم و فشار اقتصادی، رویکرد اقتصاد مقاومتی و تلاش در جهت خودکفایی، می‌تواند نظام اسلامی را تاحدی در برابر تهدیدها و تحریم اقتصادی دشمن بیمه نماید. یکی راهبردهای استکبار جهانی به ویژه آمریکا راهبرد جذب و اقناع مردم و مخاطب ایرانی از طریق دیپلماسی عمومی و هژمونی رسانه‌ای غرب می‌باشد، که در این عرصه شایسته است با بهره‌گیری از آموزه

های قرآنی و سیره اهل بیت (ع)، ضمن تولید برنامه های جذاب و هدفمند، ارتباط گیری موثر همراه با برخورد های محبت آمیز با مردم و جوانان داشت و با برنامه های مناسبی، اعتماد مردم به رسانه ملی را افزایش داد. راهبرد عملیاتی دشمن در عرصه بحران های سیاسی، بطور ویژه استفاده از بستر انتخابات و طرح اتهام تقلب با هدف نهایی تغییر و فروپاشی نظام سیاسی حاکم می باشد. که برای مقابله با این رویکرد، ضروری است با اتخاذ راهبرد ایجاد وحدت و همدلی در جامعه به خصوص در بین نخبگان و عوامل تاثیر گذار زمینه مصونیت بخشی و حفظ و تقویت نظام اسلامی رافراهم ساخت و تهدیدهای ناشی بحران های سیاسی دشمنان را در این عرصه عقیم ساخت.

فهرست منابع

- قرآن ، سوره های انفال ، بقره ، صف ، طه و...
- امام خمینی، صحیفه نور ، جلد ۱۶، ۱۸، ۲۱ انتشارات سازمان چاپ وزارت ارشاد اسلامی تهران، ۱۳۷۸
- اسپریگنز، توماس (۱۳۸۹) فهم نظریه های سیاسی ترجمه فرهنگ رجایی، نشر آگاه
- افتخاری، اصغر و همکاران (۱۳۸۷) قدرت نرم و سرمایه اجتماعی، انتشارات دانشگاه امام صادق
- امیری، ابوالفضل (۱۳۹۰)، جنگ نرم از تهدید تا مواجهه ، انتشارات شوریده
- بختیاری، لطفعلی. بررسی سبکهای مدیریتی فرماندهان در شرایط بحران، مجله سیاست دفاعی. ش ۵۲ و ۵۳
- حسینی، سیدحسین. تصمیم گیری در بحران، مدیریت بحران و وضعیت های اضطراری. ش ۲، زمستان ۱۳۸۷
- پوراحمدی، حسین (۱۳۸۹) قدرت نرم و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ، دانشگاه باقرالعلوم (ع) نشر بوستان کتاب حوزه علمیه قم
- عبدالله خاتی، علی (۱۳۸۵)، رویکردها و طرحهای آمریکایی درباره ایران، موسسه فرهنگی تحقیقات بین المللی ابرار معاصر تهران
- مرادی، حجت الله (۱۳۹۱)، رساله دکتری ، مدل سازی روحیه و عزم ملی در جنگ های مدرن ، دانشگاه دفاع ملی
- متقی، ابراهیم (۱۳۸۷) رویایی غرب معاصر با جهان اسلام ، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
- مددی، علی (۱۳۸۹)، نظرسنجی های خارجی انتخابات دهم ریاست جمهوری، مرکز اسناد انقلاب اسلامی
- نائینی ، علی محمد (۱۳۹۱) اصول و مبانی جنگ نرم ، نشر ساقی ، تهران
- روزنتال، اوریل (۱۳۸۵). مدیریت بحرانها (تهدیدها، تنگناها و فرصت ها)، ترجمه زنگه اینالو، تهران: معاونت آموزش و نیروی انسانی ستاد مشترک سپاه، مرکز برنامه ریزی و تألیف کتب آموزشی.
- روشندل اربطایی، طاهر؛ پورعزت، علی اصغر و قلی پور، آرین (۱۳۸۸). تدوین الگوی جامع فراگرد مدیریت بحران با رویکرد نظم و امنیت. فصلنامه دانش نظامی. سال دهم. شماره ۲. صص ۶۳-۸۰
- ناطق الهی، فریبرز (۱۳۷۸). مدیریت بحران زمین لرزه در ایران. تهران: پژوهشگاه بین المللی زلزله شناسی.
- نورمن آر، آگوستن (۱۳۹۰). مدیریت بحران، ترجمه نادری و جمشیدی، تهران: شرکت مهندسی نیروی نفت و گاز سپانیر.
- سخنرانیها
- امام خامنه ای، خطبه نماز جمعه تهران (۱۳۸۸/۹/۳/۲۹، ۱۴۸۸/۵/۵، ۱۳۸۸/۱۰/۱۷)
- امام خامنه ای در دیدار با نمایندگان تشکل های دانشجویی و نخبگان علمی و فرهنگی دانشگاهها، ۱۳۸۸/۶/۴
- امام خامنه ای در مشهد مقدس در جمع زائران امام رضا (ع) (۱۳۹۲/۱/۱)

فصلنامه، مجله، روزنامه و رسانه

افتخاری، اصغر (۱۳۸۷)، مقالات برگزیده بسیج و قدرت نرم: «دو چهره قدرت نرم»، تهران: پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج - دانشگاه امام صادق (ع)، بهار ۱۳۸۷.

اسلامی، مسعود (۱۳۸۵)، مشروعیت شورای امنیت در ترازوی اخلاق، حقوق و سیاست، ماهنامه زمانه، آذر ۱۳۸۵

سیف، اله مراد (۱۳۹۱) "الگوی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران"، فصلنامه علمی پژوهشی آفاق امنیت، ش ۱۶

متقی، ابراهیم (۱۳۸۸)، "مدیریت جنگ نرم در فضای عدم تعادل"، فصلنامه علمی، پژوهشی مطالعات راهبردی بسیج ش ۴۳

د: منابع انگلیسی

Almond Gabriel A. and pawell G. Bingham, **Comparative politics** (System processes and policy), second edition, little, Brown and company 1978.

- Tomlinson. 1999. **globalized culture the triumph of the west in skelten and allen culture & global change** London routledge . London routledge .

- Richard N. Haass "Toward Greater Democracy in the Muslim World" the Washington Quarterly Vol. 29 Summer 2003 p 147

. Whitley, Gary. L, **Psyop Operation in the 21 Century**, US Army Wa

T. Hynes, P. Prasad, Patterns of "mock bureaucracy" in mining disasters: an analysis of the Westray coal mining explosion, J. Manag. Stud. 34 (4) (1997) 601-623

-Dearstyne, B. (2007), The FNDY on 9/11: Information and decision making in crisis", Government Information Quarterly, Vol.18 No.1, pp.29-46

E. Ostrom, Understanding Institutional Diversity, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2005

Nye Joseph S, **Soft Power**, Book Review, Futurecast online Magazine, 2004, Vol. 6, No. 9, at: www.Futurecasts. Com

